

הלכות בית הכנסת סימן קנ"ג

באר הגולה לו

ז' קראיש בתשובה ח' פ"ט מנרא

וקדם שקבאו לידי גבאי (כא) מתר לשנותו, אבל מכל מקום (כב) לא יוכל לתור בו (בית יוסף), וכן משמע במדרכי ריש פרק בני העיר: ו' *מוכרים בית הכנסת וכן שאר דברים שמתקשה, (כג) ואפילו ספר התורה, להספקת (ט) תלמידים (כד) או להשיא (י) תומים בדמיו: ז' *הוא דבית הכנסת נמכר, הגי מלי (כה) של קברים שאין באים אנשים ממקומות אחרים, שלא נעשית אלא לכני הקברים לבדם (כו) (ואפילו בנו אותה משל (ל) אחרים) (מדרכי ישן בשם ראב"ה), ולכן יכולים למכרו, ומכל מקום הפעות נשארים (יג) בקדשתן (כז) ואינם נשארים להורדן מקדשתן. *והיגו בשמרו בני העיר שלא מדעת (כה) פרנסיהם, *והוא הדין אם מכרו (כט) שבקעה

באר היטב

ע"ש ועין במ"א: (טו) תלמידים. הנה אם יש להם בהכני אחר, ש"ז: (י) תומים. וה"ה תומות, מ"א, עין בש"ע א"ע סי' א ס"ק ב מש"ש. וה"ה

באר הגולה

בבאו לר' גבאי, וצריך עיין לדעת: * מוכרין בית הכנסת וכו'. הנה אפילו בלא ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, דרינו כמו לשאר קדשה המורה דדי באנשי העיר לכה, וכן בספר התורה לענין הספקת תלמידים נמי דינא הכי. והספקת תלמידים גדול יותר מזה^{טו}, כמו שקכת הרא"ש בחשוכה: * והיגו לשמרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם. נראה דדוקא אם יש טובים בעיר, אז אמרנו דאין לרשות לבני העיר על גביה זו בשלמות, אבל אם לא נתמנו טובים בעיר, אז מועילה המכירה שלהם לגמרי כמו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, וכן נראה מחזושי הרשב"א על מגלה, עין שם: * והוא הדין אם מכרו שבקעה טובי העיר וכו'. עין משנה בורה דאין מנוי טובים בפחות משבועה, והשוט דכל השבועה צריכה להיות בפני המכירה^{טז}, ומה שקכת בבאר היטב הלא דוקא כל שבועה, ורצה לומר דהיא שפחלקי השבועה אזלינן בטר רבא. ומדינא, גם נה דוקא היכא דהתנו אנשי העיר בשעה שמונם שיתנהגו באופן זה, דאי לא הכי הלא מברך בחשך משפט סימן יב סעיף יח, ובסימן יג סעיף ה, ובסימן יח סעיף א בהג"ה, ולא אזלינן בטר רבא כי אם בבית דין אבל לא בכבוד הקהל, עין שם: אלא דמשמע בחשוכה חתם סופר חלק חשן משפט סימן קטו, דהכחה גלילת נהגו למיזל בטר רבא קנה, דאם נמתין עד ששכימו פלם לא יגמר שום ענין, עין שם, ומכאן בסת"ח שוכה חשן משפט סימן קכג סעיף קטן א. ונע עוד דאיתא בירושלמי, דשלישה מבית הכנסת בבית הכנסת, ורצה לומר: בית הכנסת של יחידים, כמו של בעלי אמניות (בדומה, אם ברוו שלשה מאנשיהם

משנה בורה

לשנותו. אבל (יד) על-ידי שבקעה טובי העיר במעמד אנשי העיר שרי, וכמו שכתב סעיף ז: (כא) מתר לשנותו. פרוש, ללותן ולמת אחרים תחתיים, והוא הדין כשהתנדבו מעות לבית הכנסת נמי דינא הכי^{טז} (מ"א): (כב) לא יוכל לתור בו. דהרי נדר: ו (כג) ואפילו ספר התורה. השעם: דהא אמרנו אין מוכרין ספר התורה אלא ללמד תורה, משמע דלמד תורה מתר אפילו למכר ספר התורה^{טז} (תשובת הרא"ש, עין שם שהאריך בזה^{טז}). ודבר זה תוכחה מגלה לאותן האנשים המתבשרין להחזיק תורה בעיר^{טז}: (כד) או להשיא תומים. ואפילו תומות^{טז}, דאף על-גב דאין האשה מצוה על פריה ורביה, מכל מקום "לשבת יצרה" שיהי גם באשה^{טז}, והוא הדין דמוכרין ספר התורה לפדיון שבויים [מגן אברהם, וכן הספיק האלה רבה בשם פמה פוסקים]. ועין לקמן בסעיף יג, במגן אברהם שם, דמוכר דאין ראוי למכר אפילו בית הכנסת (טו) ואפילו לפדיון שבויים, כי אם בשאי אפשר להשיג מעות אחרות על זה מן הצבור, והבאין זה (טז) בודאי מתר (ח) אפילו בשאין להם (יט) רק בית הכנסת אהת: ז' הנה מפני שהסעיף ז' יש בו פמה פרים לכן אקדים לזה הקדמה קצרה, והוא, דמה שמוכר לעיל מענין מכירת בית

הכנסת, הגי מלי אם הוא של כפר, דסתמא בנאוהו רק אדעתא דידהו, ולכן יש יכלת ביד (ט) רב בני העיר למכרו^{טז}, אף שלא יורידו אחר-כך הדמים מקדשתו. ובקשה נמכר גם בהסקמת הו' טובים שלהם^{טז}, או יכולין לעשות בהדמים מה שירצו, דהיגו להוציאם לחלי, פדאיתא לקמה. אבל אם הוא בית הכנסת של פרשים, תלינן דבעת הבנין בניהו גם אדעתא דכלי עלמא^{טז}, ואפילו אם נתנו כל מעות הבנין משלהם, אפילו הכי תלינן דבשביל פלם בניהו, ולכן אפילו הסכימו אחר-כך במכירתו שבקעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אין מכירתו מכירה. ועתה נבאר דברי השלחן ערוך: (כה) של קברים. והסכימו האחרונים, דבאתרא הלא שכחי רבים דאחי מעלמא נקרא כפר, אף על-גב דשכחי רבים עובדים ושבים לפרקיס, פנין דלא קביעי בעיר אלא עובדים ושבים דרך צרא, מקרי כפר. אכנס כל מקום דשכחי רבים מעלמא שבאין להתפלל שם, כגון מקום שהסוחרים מתקבצין שם תדיר לסחורה, אפילו אם העיר היא קטנה, או מקום שיש שם חכם גדול שמתקבצים שם רבים הצריכים לו ולתורתו, הני פכר^{טז}, דמסתמא אדעתא דכל העולם בנאוהו^{טז}. עוד כתבו הפוסקים, דאפילו בית הכנסת שבכפר, אם ידוע שלא עשו אותה אלא למעט עם, כגון הבית הכנסת שעושין אותה בעלי אמניות לעצמן ונהו הדין (כ) כשנתקבצו בעלי בתים של איתו רחוב הרחוק מן בית הכנסת שבקעה טובי העיר בית הכנסת לעצמן, גם כן דינו בבית הכנסת של כפרים אפילו הוא בכפר, דמסתמא רק על דעת עצמן בניהו: (כז) אם לא שסיעי אנשי העיר גם כן על הבנין (כט) ואפילו מעט, אז אין להם לרשות על המכירה (כ) בלא דעתן: (כז) ואפילו בנו. דמסתמא אחרים נתנו להם הפעות שיעשו הם פהם מה שירצו, פנין שאין רגילות לבוא שם, (כז) ולכן אפילו אותם אחרים אינם פוסקים אחר-כך במכירה, מתר למכרה^{טז}: (כז) ואינם נשארים וכו'. עין לעיל בסעיף ד' דיש דעות אם מתר לשנותו לכיוצא בה: (כה) פרנסיהם. שבקעה טובי העיר: (כט) שבקעה טובי העיר. כתב הרשב"א חלק א סימן תריז, והביאו הרש"ם סימן קעה: שבקעה טובי העיר

שער הייזן

(יד) מגן אברהם: (טו) וכל-שכן לשאר קדשה המורה להספקת תלמידים, ומכאן שם דאפילו על-פי ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אין לעשות דבר זה: (טז) הנה לקדשה שהיא המורה מבית הכנסת, וכל-שכן להספקת תלמידים ולפדיון שבויים, ואפילו בני העיר לכה בלא הטובים, ועין לקמן בסעיף יג בבאר הגולה מה שכתבנו שם: (ח) ומה שכתב המגן אברהם בסוף סעיף קטן ד בשם הבית יוסף הפוך נה, הנה רק לדעת הבית יוסף, אבל הוא בעצמו לא סבירא לה פן, וכן כתב הלבושי ש"ד שם, ולידיה מה שאמרו בבבא בתרא ג', דרמיה דאנשי לא מנפגי, הנה דלכתולה אין תנוד לעשות פן, כמו שכתבו פמה ראשונים, ומתוך כך בנה לרש"י בפאן ר' עקיבא איגו על המגן אברהם, ע"ש: (יט) משבועות נהב סעיף קטן ד לרש"י המגן אברהם, ובאש"ל אברהם סעיף קטן לג כתב בשם הר"ף החולק שכתבו הפנים, ואף דמדברי הר"ף משמע דדוקא שיש להם בית הכנסת אחרת, מדברי תשובת הרא"ש ק"ל יג סייד, לענינה דעתו לא משמע פן, ולהתקן, קשיש להשיג מעות אחרות, לדעת המגן אברהם אין קראי לכתחלה אפילו בשש בית הכנסת אחרת, ודלא פטיי, וכן באלה רבה לא נתיירא לה קלתו של הר"ף, ע"ש: (יט) עלת תמיד ומגן אברהם לקמן בסעיף קטן כט וכן איתא מחזושי הרשב"א: (כ) פן משמע מהרשב"א והמאירי: (כא) פשוט: (כב) פן משמע בפוסקים: (כג) דדועתן מסתבא דשרי, הלא נכון לומר שנתנו לרחוב זה על דעת כל העולם, אבל בלא דעתן, לכאורה נראה בור דאין יכולין למכר, הלא נמי להא דמתיר נמריא בשל קברים אף פלשו אותה משל אחרים, דהם בודאי לא הנה דעתם שלפועמים נבאו בכפר להתפלל שם, ובדאי החליטו הדבר רק על דעת בני הכפר, מה שאין פן באנשי העיר: (כז) עלת תמיד:

הלכות בית הכנסת סימן קנג

טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר, (ל) *אָבָל אם הספימו שבועה טובי העיר באותו מקור והיו במעמד אנשי העיר, *רשאים להוציא המעות לכל מה (יג) שירצו. *ואם קבלו עליהם בני העיר (לא) בפרוש במקור זה קל מה שיעשה אפלו חזיר, מה שיעשה עשוי: הגה *אבל ששבועה טובי העיר (לב) מוכרים בפרוסם, מקרי במעמד אנשי העיר ואין צריכין לומר הן או לאו (טו). *אָבָל של כרפים *שבאים שם ממקומות אחרים, (לג) אפלו בנו אותו משלהם (לד) אינו נמכר, (לה) *אָלֵא־אִם־כֵּן תלו אותו בדעת (יד) היתיד,

ט שם בגמרא ט
י ביה"מ ק"ש
קריב ידו כ שם
בגמרא

באר היטב

לשנתן לקדשה קלה: (יג) שירצו. אפלו לדבר קדשות, כיון שהתנו זמ"ח קצאו המעות לחלין, ש"ו, וע"ל סי' ז: (יד) היתיד. זה קאי לשבועה אוה משלחם, אכל אם נדבו אחרים לזה אין מועיל מה שכתבו הם בדעת הגמרא, ובית הכנסת של כרפים, יכולין למכרה, מבייט ח"ג קמ"ב. ובית הכנסת, יכולים למכרה.

שערי תשובה

היתיד. עכ"ל. וע"ל פנייהו"ש סימן ד. כענין בית הכנסת ששורף ורועים לבנה במקום אחר ולהניח המקום פניו ולהג בו קדשה, ודאי שרי: ואם רועים לעשות שם גזירות, בעינין שיהיה כמא"ה, ומ"מ ב"ב ז"ה ט"ז: ואם רועים למכרה דשקא: יש אחר בסוף העולם שאין דעתו נזחה בזה. ואם אינם מתפללים בכה"כ של כרפים, יכולין למכרה, מבייט ח"ג קמ"ב. ובית הכנסת, יכולים למכרה.

משנה ברורה

א"כ שבעה אנשים המבדלים בחכמה או בעשר וכו', אלא שבעה אנשים שהעמידום הצבור פרנסים על עניני העיר (ס) והיו הם כפאטרופוסין עליהם. וכתב עוד שם: ואם תאמר, אי פשקבלו עליהם, למה לי שבועה? ומשני שם, דאם מקבלים עליהם אנשים לעסק בדבר ידוע ומפרט, כגון בעניניו שבררו אותן למכירה, אפלו אחד נמי יכולין למנות וכל מה שיעשה עשוי, אלא דמריי שהעמידו עליהם פרנסים בסתם לפקח על עסקי הצבור, לפיכך כשהן שבועה יש להן רשות לכל דבר כאלו עשו כן כל בני העיר, אף-ע"פ שלא העמידו אותם על דבר זה בפרוש, אכל בפחות משבועה אין בהן שנה להיותן ככל בני העיר עד שיטלו רשות בפרוש מבני העיר; וכן נהגו (כט) בפה פוסקים: (ל) אָבָל וכו' לכל מה שירצו. רוצה לומר, אפלו לאיזה דבר של חל"ט: (לא) בפרוש וכו' קל מה וכו'. רוצה לומר: באופן זה דינו כשבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר, שרשאים אחר-כך להוציא המעות לכל מה שירצו כיון שהרשותו לזה, אכל אם נתנו לו סתם רשות למכרה, אז המעות בקדשותן (א"ר): (לב) מוכרין בפרוסם וכו'. רוצה לומר, דכל שמוכרין (כו) שבועה טובי העיר בפרוש (כ"א) ולא בצנעא ולא מחו בהם בני העיר, מקרי במעמד אנשי העיר. וכתב "או לאו" שקכת הרמ"א, שגרא דלשנא הוא ואינו מקדקדק, גם במקדמי ובכרמ"א קשה ה"א, אכל אפלו בנו אותו משלהם. דכיון דמעלמא אתו לשם, (כו) מסתמא בני העיר הקדישוהו גם לדעת הנכנסים, ולפיכך אין להם רשות למכרה, שפא יש אחר בסוף העולם שנהיה סמוך לעיר הזאת ונגיל לכנס בה (כ"ב), וידעוהו הקדשה, והוא אינו מסכים במכירה, (מ) ולכן אפלו הספימו במכירה שבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר אין מכירתן מכירה, דאינהו לא פיפי לכני העיר ולפתקיה: (מ) ואפלו אם ירצה להעלות אחר-כך הדמים בקדשה, כגון לקנות מזה ספר-תורה וכתבי גונא, גם-כן אין להם רשות לזה, דשקא אותן אחרים לא יספימו לזה. וכל זה בסתמא, (ל) אכל אם ברור לן ולא בנאו אלא אדעקא דבני עירם לבר [כגון שהתנו בעת בנינם, או שבשעת בנין היתה פטר ואחר-כך נתברר פה תושבים הרבה], (ל) וגם לא סיעו להם אחרים, דינו ככפר. כתב המגן-אברהם בשם המבי"ט, דאפלו בית-הכנסת של כרפים, אם אינם מתפללין בו יכולין למכרה: (לד) אינו נמכר. ודקא כשפכרו בענין שלא יהיה אחר-כך בית הכנסת, אכל אם אחר-כך גם-כן ישאר בית-הכנסת (ל) שריבים ותפללו בו, כ"ת, דמאי נפקא-כנה להני דאתו מעלמא אם הכיית הכנסת שיקי לאלו או לאלו: (לה) אָלֵא־אִם־כֵּן תלו אותו

באר הלכה

לפקח על עסקי צבור שלחם, הרי הם שקולים בכל אנשי בית-הכנסת לענין מכירה, ולא בעינין כהו"ו טובים כמו במקרים על צרכי עיר בלה דבעין דקא ד"ל (כ"א) וכו' (ר"ן ועוד פוסקים), וכח אלו השלשה על בית-הכנסת שלהן כמו ד על בית-הכנסת של בני העיר: * אָבָל אם הספימו וכו'. משתמט המעמד משמע דפקע הקדשה ממילא על-ידי מכירה זו מהדמים, ואפלו לא התנו בטרא בשעת מכירה על הדמים שצנאו לחלין גם-כן נשאי לשנותן לחלין [פררי-הגדרים במשפחות-הקב, עין שם שכתב דאין דין זה ברור לו]. אחר-כך מצאתי בר"ט כ"א בסוגיא דמכרה והיתיד, שכתב כן במדעא בתנא: * רשאים להוציא המעות. כתב המשפ"א פנימין פתשבה סימן לג ונהו ח"כ דכ"ו: דאפלו ד טובי העיר במעמד אנשי העיר לא אלימא בתיבה לאפקעי לחלין אלא דקא בכתיב ונא שפכרו אותו, דחלה קדשתו על-פלגים בשעת מעשה ארמים, והרי פקע קדשה גם מדמים דקלישא קדשתן, אכל לא אלימא בתיבה לאפקעי קדשה בכדי; לפיכך אם סתרו בית-הכנסת או בית-הכנסת שופל, צדו אכ"מ פקדושתיהו קופי, ואפלו הספימו ד טובי העיר במעמד אנשי העיר פלם להוציאם לחלין לא מני, אם לא שבנו בית-הכנסת אחרת תחלה ואחר-כך סתרו השלחן, ואז חלה הקדשה אפית-הכנסת הקדשה והשן יוצא לחלין; ותיבאו המגן-אברהם לקמן פסעי-הטען כו. מיהו, אין דין זה ברור (כ"ב), ונהו שכתב רק לשיטת הר"ן, כמו שכתב ספר-הגדרים ושאר אחרונים [והקאה שהקא כענין אברהם מהתוספתא יש לדחותה, כמו שכתב בספר בכר"מ ש"ע, ועין בפרוש מנחת-אברהם], אכל לדעת הרמב"ן ופ"ת (כו) משמע ד' טובי העיר במעמד אנשי העיר אלימא בתיבה אף כלי מכירה, וכל שהספימו שאינן צריכין לו עוד, יוצא לחלין ממילא ומטר להשתמש בעצו ונכני אף בתשמיש של חל, ועין שם במגן-אברהם פעי-הטען כו שגם לו לא בריא דין זה דמשפ"א פנימין, וצריך עיון בזה: * ואם קבלו עליהם בני העיר בפרוש וכו'. עין במשנה ברורה, ולכאורה קשה, מאי צדפא בתי חזיר שמנהו לזה יותר מאלו הם עצמם מקדוהו דאסור להוריד המעות מתקדשותן? ואפשר דקא מני דבני העיר עם השוכים שלהם מנהו לאותו חזיר. אחר-כך מצאתי זה בסרי-הגדרים במשפחות-הקב אות ז: * וכל ששבועה טובי העיר וכו'. מ"ה זה ש"פ אחר תבת "לכל מה שירצו" הנזכר לעיל: * אָבָל של כרפים וכו'. כתב בתשובת מ"א תב"ת פ"ג, דבאמצעות שמונה הקלות להעמיד עליהם מנהיגים ופרנסים ולקחם סוף רוצה בכל עסקי הקהלה, אין חלוק בכרפים לכרפים, וכל ענין יש להם בתי כ"ד מנהיגים למכרה בית-הכנסת אפלו למשתי בה שכ"א, וגם הדמים יוכלו להוציאם לחלין אפלו אנשי העיר מוחים בהם, עד כאן לשוננו. ונהו דקא כשכנאוהו משלהם ולא נזכר בה מעות מעלמא (מ"א בסי"ק ל"ד וצ"ל). ולא העתקתיו בפנים כי באמצעות אין להפרנסים בתי זה, כמובן (כ"ד), וגם אינה אחרונים מספקין בזה. עין באל"ה רבה: * שבאים שם וכו'. רוצה לומר, ועשו אותו כנודא גם-כן אדעקא דכלי עלקא. כתב מגן-אברהם בשם המבי"ט, דבית-המזים יכולים למכרה: * אָלֵא־אִם־כֵּן תלו אותו בדעת היתיד וכו'. לא שהתנו בפרוש שרשאי לעשות קל מה שירצו, אלא שחלו בתידי לבנות ברצונו, אמרין דמסתמא נתנו לו רשות גם למכרה על פניו [ט"ז], והביא ראה מוכרי התוספות מה שכתבו לענין רב אשי. והנה באל"ה רבה ובה"ב לא השתיקו דכ"י השי"ו כלל המשמע

שער הצידין

(כ"ט) ט"ו וטריט"א ונכרי-התם פתיב יד, ומכא גם-כן בנכרי-משפחה פקצו: (כ"ז) הנ"א: (כ"ח) בית-יוסף להלכה: (כ"ט) הרא"ש ושאר פוסקים: (כ"ט) הרמב"ן ומאירי ובשפ"ט ש"ס: (ל) משפ"א פנימין. ואף שהמגן-אברהם מספק עלי, באמת לרינא הוא סוכר וגם-כן כשמשפ"א פנימין, אלא שבגמרא לענין התנו, כמו שכתבתי בפנים, או לענין פטר ונעשה כרה, וכמו שכתב האו"ר זק"בא א"ר, וכן הספימו עוד אחרונים דוכרי המשפ"א פנימין: (ל"א) דע דזה לא יצ"ר רק בהתנו, אכל בכפר ונעשה כרה, אפלו אם סיעו להם אחרים בעת בנינם נמי אינו פלוג, כמו שפסק הרמ"א לעיל בשם הסרי-הגדרים: (ל"ב) אכל לחזיר מסתמא שאין לו רשות למכרה, דזה ה"ל להני דאתו מעלמא ולא יתירא לזה. ודכרי השי"ו שכתב בהפ"ד זה אינם מוכנים, וכן השיגו הסרי-הגדרים:

הַלְכוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת סִיּוֹן קַנָּנ

ביאורים ומוספים

יכולים עוד להתפלל בו, אבל עצים ואבנים של בית כנסת ישן שאפשר לעשות מהם בית כנסת אחר, אסור למוכרם.

ובגדר 'אינם מתפללין בו', כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א סי' ג') דהיינו שאין באים לשם עשרה אנשים להתפלל, ולא מצוי שיבואו אנשים מעלמא כדי להשלים להם למנין. ועל פי זה התיר ליהודים שעזבו את עירם למכור את בית הכנסת שלהם, כדי שיהיה להם ממון לבניית בית כנסת במקומם החדש [וכעין זה כתב גם בשו"ת אגרות משה שם ח"ג סי' כו-כח].

וכן לענין בתי כנסת של קהילות שנחרבו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ל') שכיון שאין מתפללים בבתי כנסת אלו, מותר למוכרם ולתקן במעות הניתנות תמורתם את בתי הקברות שבאותם מקומות [ועיין שם עוד צירופים].

ואם אין בידי המתפללים די ממון כדי להחזיק את בית הכנסת, ומחמת זה מוכרחים לסגור לגמרי, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א שם) שרשאים הם למוכרו, ובוודאי גם הסכימו לכך מעלמא, שהרי אין אנשי העולם משתתפים בהוצאות בית הכנסת.

ובדמי המכירה, כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' כד) שצריך לקנות בהם מצוה אחרת ולא להוציאם לצרכי חולין, כיון שטעם ההיתר למכור בית כנסת של כרכים כשאין מתפללים שם למרות שלא קיבלו רשות מכל העולם, הוא משום שלא איכפת להם שימכרוהו מאחר שבלאו הכי אינם מתפללים שם [וכמבואר בשע"צ להלן (סי' סא)], ואם כן אין היתר אלא אם כן יעשו בכסף מצוה אחרת, אבל להשתמש בו לדבר חולין בודאי לא ניהא להם. וכן מבואר בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' עב אות א) שישתמש במעות לצרכי בית המדרש ושאר תשמישי קדש. [אך ראה במשנ"ב להלן (סי' מא) שכשבנו בית כנסת אחר, יכולים להשתמש בעצים ובאבנים של בית הכנסת הראשון לצורך חולין על ידי שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, כי מה איכפת לכל העולם בזה, שהרי יש להם מקום טוב להתפלל בו].

[ביה"ד"ה והוא היין]

ולא קצין כהו' ד טוכים קמו בקטנים על צרכי ציד קלה דקצין דוקא (44).
וגבאי בתי הכנסת שבזמננו, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' טז) שחשובים הם כשבעה טובי העיר, כיון שהם המחליטים והנאמנים על הציבור, ושקולים ככל אנשי בית הכנסת לענין זה.

[ביה"ד"ה תשאים]

[הביאו סגן-אברהם לקמן בסעיף-קטן כו. מיהו, אין יין זה פרוור⁴⁵], וְדוּחַ מוֹקֵחַ רַק לְשִׁישׁ הָרִי"ן וְכוּ' אֶקַּל לְדַעַת הַרְמַב"ן וְסִיעֵתוֹ⁴⁶.

(45) וכשביית הכנסת החדש גדול ומרווח יותר, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כח) שמועילה מכירתו, ולא נחלקו הפוסקים אלא כשמתמעט בית הכנסת מעט. ועל פי זה כתב לענין מושב זקנים שהיו בו שלשה בתי כנסיות, ורוצים לעשות בו בית כנסת אחד גדול, שמוותר לעשות כן, שהרי יש לתפילה בו מעלה של 'ברוב עם', וראה מה שכתבנו בשע"צ לעיל סי' קנ סי' ג.

(46) כלומר שדעת הר"ן (מגילה ח, א בדפי הרי"ף ד"ה ומאן) היא, שבית כנסת הוא בכלל תשמישי קדושה שהטילו בו קדושה מדבריהם [כמבואר בביה"ד להלן סי' ד"ה ואם], ולכן אי אפשר להפקיע את הקדושה מבית הכנסת אלא על ידי שמוכרים אותו, שאז הקדושה נתפסת על זמנו, אבל דעת הרמב"ן (מגילה כה, ב) וסיעתו שביית כנסת הוא רק בגדר תשמישי מצוה [כמבואר בביה"ד שם], ולכן כשמסכימים שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר שאין להם עוד צורך בו, כבר עברה מצוותו ויצא ממילא לחולין. וראה המשך במילואים עמוד 18

[משנ"ב סי' ק נט]

אֶלָּא שְׂבָעָה אֲנָשִׁים שֶׁהֶעֱמִידוּם הַצְּבוּר פְּרָנְסִים עַל עֲנֵינֵי הָעִיר³⁸.

(38) ואם אותם אנשים אינם מתאימים לענין זה, ובחירתם לא היתה מטעמים הנוגעים לטובת הענין אלא משום קירוב דעתם לאנשים מסוימים, כתב החזו"א (בבא בתרא סי' ד סוף אות טו) שאין דינם כשבעה טובי העיר.

ובאופן בחירת שבעה טובי העיר בעיר גדולה, כתב החזו"א (שם) שיש למיזר יחידים מכל אחד מבתי הכנסת, והם הנקראים בני העיר, והם בוררים להם את שבעה טובי העיר, ונחשבים אותם אנשים כאילו נבחרו על ידי כל בני העיר.

[משנ"ב סי' ק ל]

אֶפְלוּ לְאֵתָה דָּבָר שֶׁל חֲלֵי³⁹.

(39) וכל זה דוקא אם כיוונו לכך בשעת המכירה והפקיעו בכך את הקדושה, אך אם כוונתם היתה להשתמש בכסף לצורך דבר שבקדושה, כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' כג) שאסור לשנותו לצורך חול.

[משנ"ב סי' ק לב]

וְרָצָה לִמְרֵה, הָקַל שְׂמוֹכְרֵי⁴⁰ שְׂבָעָה טוֹבֵי הָעִיר בְּפִתְחֵי הַקְּיָא⁴¹.

(40) ולענין חילול ופדיון בקדושת בית הכנסת, כתב בשו"ת חתם סופר (ח"א סי' לח) שאפשר לעשות כן על ידי שיקחו שבעה טובי העיר ממון ויחללו את קדושת בית כנסת על מעות אלו, ומדברין חלה עליהן קדושה, וכיון שנחלשה קדושתן יש לחללן על ידי שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אולם בשו"ת הר צבי (ארי"ח ח"א סי' עז) הביא את דברי הרמב"ן (מגילה כו, ב), שפרוין וחילול אינם מועילים להפקיע את קדושת בית הכנסת.

ולענין אופן החילול, כתב בשו"ת אבני נזר (ארי"ח סי' לו) שיש לחוש ולפרות את בית הכנסת דוקא בשוויו, וכתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות יט ד"ה ומי"מ) שרבו החולקים עליו, וכן היא דעת המהרש"ם (ח"א סי' י אות טז) להקל לפרות על שוה פרוטה. אמנם למעשה, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פייט דבר הלכה אות ט) שאף שמצד הדין די לפרות על שוה פרוטה, אם אפשר יפדוהו על סכום חשוב, כדי לחוש לדעת האבני נזר.

ולמכור את בית הכנסת לאחד ממתפללי בית הכנסת, כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קסט) שאין נכון לעשות כן, משום שמכירת בית הכנסת לאחד מאנשי בית הכנסת אינה מוציאה את בית הכנסת מהרשות בה הוא נמצא, וכעין זה צידד בשו"ת מהרש"ם (שם) שאי אפשר למכור בית כנסת של כרכים, שהרי שייך הוא לאנשים רבים ממקומות שונים, וכתב שם שעל כן עדיף לפדותו.

(41) ופרסום באמצעות מודעה שבית הכנסת עומד למכירה [אפילו אם יתלו את המודעה רק באותו בית הכנסת], דעת הגרי"ש אלישיב (חשו"ק חמד מגילה כו, א) שנחשב בפרהסיא כיון שחברא חב"א אית ליה, והוא כמכירה במעמד אנשי העיר.

[משנ"ב סי' ק לג]

שְׂהִיָּה סְמוּךְ לְעִיר הַזֹּאת וְנִגְיַל לְכָּנֶסֶת⁴² וְכוּ', אִם אֵינֶם מְתַפְּלִיךְ בּוֹ יְכוֹלִיךְ לְמַכְרֵוֹ⁴³.

(42) אמנם לעיל (סי' כה) כתב, שבנו אותו על דעת כל העולם, וכן כתב בביה"ד (ד"ה שבאים) שעשו אותו אדעתא דכולי עלמא.

(43) בביאור מה שכתב 'אינם מתפללין בו', כתב בשע"צ להלן (סי' סא) דהיינו דוקא באופן שאי אפשר להתפלל בו, שטעם זה מה איכפת לכל העולם שימכרוהו מאחר שבכל מקרה אינם

הלכות בית הכנסת סימן קנ"ג

ביאורים ומוספים

54) וכתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' כד) שנראה שיש להסתמך על דברי ספר הקובץ, ולהתיר למכור ספר תורה פסול לבית כנסת אחר, על ידי חברי ההנהלה שבחרו רוב אנשי הקהילה לנהל את עניני הקהילה וברשות רב הקהילה [כשרק אנשי המקום החברים תרמו לקניית הספר תורה], ובכסף שיתקבל רשאים לפרוע את חובות הקהילה.

[משנ"ב ס"ק לו]

ונמכרת על פיהם לבר, ולא בעיני דעת הנותן כנה כלל⁵⁵.

55) ויחיד שהגיה לקהל להתאסף בביתו ולהתפלל, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' יז) שחשוב הדבר כדרך אקראי, כיון שיכול למחות בהם בכל זמן מלהיבנס לביתו, ואין בזה קדושת בית הכנסת.

ומי"מ, גם אם לא הקדישו בפה, כתב הנודע ביהודה (שם) שאם ניכר מתוך מעשיו שהקדישו, כגון שיחד חדר בביתו וכתב על הכתלים כמה תחינות ובקשות עם שמות שאינם נמחקים, סו"ך בתי כנסיות, יש לחדר זה דין בית כנסת שנתן היחיד לקהל, שכיון ששוב אינו יכול לסתור חדר זה ולעשות בו שימוש אחר, מוכח שהקדיש אותו לעולם.

[משנ"ב ס"ק מא]

דו"צ לומר, כשפגאו עקשו אחרת, אכל פשיש להם שני פתי כנסית מקדם, אסור לקבר אחר⁵⁶.

56) ולסתור אחר מהם, כתב המג"א (ס"ק טז) שמותר, משום שאף לאחר סתירת האבנים עדיין עומדות בקדושתן, מה שאין כן במכירה, שנפקעת קדושתן לגמרי. ובמונ"ג, שעושים הכתלים מציקות בטון, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' מא אות ב) שיש לדון שאף לעת המג"א עדיף למכור, כי אם יסתרו את הכתלים יאבד הבנין את כל שויו, ושונה הדבר מזמנם שהיה הבנין בנו מאבנים, ואף אם היו סותרים את הכתלים עדיין נשאר לאבנים ערך ממוני.

[משנ"ב שם]

אכל להט"ז קריש סימן קנ"ג קנ"ג אפלו באפן זה⁵⁷.

57) ובביה"ל שם (ס"א ד"ה שלא) כתב, שמפשות לשון הרמי"א משמע כהט"ז, וסיים שאין להחמיר כמג"א.

[משנ"ב שם]

קתבו האחרונים, דאפלו בכרכים הי"א דבגאו אחרת טובה קטר לקטר הראשונה, דודאי פלי עלמא ניהא להו פנה⁵⁸.

58) וביאר הגר"שז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד עמ' כב ד"ה הנה), שכיון שבנו מלכתחילה את בית הכנסת החדש על דעת לסתור את הישן, אין שום איסור לסותרו, משום שחשוב הדבר כאילו פקעה הקדושה מבית הכנסת הישן וחלה על החדש.

[משנ"ב ס"ק לה]

הינה שפלו פעת הנגן את הבית-הכנסת על דעתו⁴⁹.

49) ולענין מינויים של מנהיגים ופרנסים של בית כנסת הנעשים על ידי בחירת רוב אנשי בית הכנסת שאינם רוב העיר, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' י אות יג) שאינו מועיל, שהרי מי יאמר שכל אנשי העולם ביטלו את דעתם לשבעה טובי העיר אלו.

[משנ"ב ס"ק לו]

ואם בפרוש פלו פדעת היחיד שיכול לקבר ונעשה מה שצדקה בלא הסקמתם, אין צריך לעשות בהסקמתם⁵⁰.

50) ולענין בתי מדרש של צדיקים במונינו, עיין מה שכתבנו להלן ס"ק נט.

[משנ"ב ס"ק לו]

ועין לקמן בפעניו י"ו⁵¹ ובסימן קנד סעיף ג במשנה ברורה ובאר הלקכה⁵².

51) שכתב בביה"ל שם (ד"ה ויש), שבביאר הגר"א משמע שלדעת הרמב"ם אפילו את המעות שקיבלו עבור התשמישי קדושה אסור להוציא לדבר חול, אפילו כשנמכרו על ידי שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, ורק במכירת בית כנסת הותר דבר זה, וראה שם שהביא שהפמ"ג כתב שאי אפשר לבאר כן ברעת הרמב"ם, ושבוש"ע (י"ד סי' רפב סי"ז) משמע שלכולי עלמא מותר להוציאן לחולין.

52) שם הביא מחלוקת ראשונים אם יש אופן להפקיע קדושת תשמישי קדושה, ולהלכה כתב (בביה"ל ד"ה תשמישי) שקשה להקל בדבר, כיון שרוב הראשונים מחמירים שאי אפשר להורידם מקדושתם בכל אופן שהוא, וכן דעת הגר"א.

[משנ"ב ס"ק לח]

כל פלי בית-הכנסת ונספלים ויריעות שקבית-הכנסת דיןם קבית-הכנסת⁵³ וכו', ולכן יכול הגבאי לקבץ בצדקה אנשי העיר ולהוציא הפעות לחלין⁵⁴.

53) ולענין לקיחת ספסלי בית כנסת לשימוש פרטי, כגון לשמחה משפחתית וכדו', כתב הערוך השלחן (סי' קנד סי"ב) שמותר לעשות כן, וחשוב הדבר כאילו התנו מתחילה לקחתם, כיון שכך הוא המנהג, ובספר גנוי הקודש (פי"ג הע' ה) כתב בשם הגר"ז קרליץ שאף על פי שבספסלים פשוטים מסתבר שמנהג העולם לקחתם לשמחות, ויכול להיות שחשוב הדבר כאילו התנו עליהם מתחילה להשתמש בהם, מ"מ ספסלים כבדים המיוחדים לבית כנסת בלבד, אי אפשר לומר שחשוב הדבר כאילו התנו עליהם, ואי אפשר לקחתם אלא אם כן התנו הדבר במפורש.

אמנם לכתחילה, כתב לקמן (סי' קנד ס"ק לו) שראוי לכל אדם המתנדב דבר לבית הכנסת או לגוברים, להתנות שיהיו רשאים להשתמש באותו דבר.

הלכות בית הכנסת סימן קננ

לד
שאז יעשה בו היחיד מה שיצוה (לו) *בהסקמת הצבור. (לו) והוא הדין לכל דברי (טו) קדשה שזכורו
כאן. (לח) דכלהו גירי בתר בית הכנסת: הגה *יחיד שפנה בית הכנסת לתנה לקהל, (לט) דינה כבית הכנסת של קהל,
אבל אם שר לעצמו בה שום כח, אין לה מקור פי אם על-פי הקהל וצל פרו או יחשיך (איז והנהגות אשו"י פרק בני העיר).
(מ) *וקל זה לא מורי אלא (מא) קשיש להם בית הכנסת אחרת, אבל אם אין להם רק בית הכנסת אחת (מב) *אסור

באר היטב

ואר"מ סי' טו כתב דכל דבר השך לכהכ"ג בגון חצרות או מקוה
אמרנן מסתמא רבים נתנו לנה, ולא מצו למקרו או לסגרו למצ' מהם

משנה ברורה

באור הלכה

דלא ברקא להו דין זה. ואחר-כך ספצתי בספר חטרימשה שפתיב גמ' דין זה
פל יחיד שונה לענין זה בסתם, אם לא שהוא חשיב כרב אלפי עדו, ודאי נכאי
בעלמא אף שהוא מחזיק ומצוה בבגונם, משום דכי לא פלי עלמא אדעתא
דיה ורצונו נוגים, עין שם, וצ"ל לא העמקתי דין זה והשוויון בקשה בודרה:
* בהסקמת הצבור. ענין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הסגן אברהם. ה"ט
נה משמע דאם לא היה הפניה במקום אנשי העיר דאין המכירה חלה כלל,
הצבור שהשתחוה לא היה דעתם באופן זה. אבל מבאר הגר"א משמע דידיו כמו
ד' טובי העיר בלא מעמד אנשי העיר בפניהם, ומתני מכירתם, אף דצריך אחר
כך להעלות הדמים בקדשה: * יחיד שפנה וכו' דינה כבית הכנסת של קהל
וכו'. ט"ב סתם ולא פרוש כמאי א"ר יצחק, אם במקור או אפילו במקור. והנה באר
ודע, מקור האי דינא, מבאר דבין בקרף וכו' בקרף מורי, ואפילו ה"ט של לה סדר
על-פי הקהל בעצמו ויחיד היותו בודרה נהוה, דת"ק דסיפא. אכן האור ודע
כתב פ"ן משום דאזיל לטעמה שם דעדיפוטא דקרף הוא משום דמסתמא נתנו
מעלמא להוצאות הבגנו, ומשום דכי בודרו נה שהנה בית הכנסת של יחיד אלא
שהקדשה, אם-כ"פ אפילו הקדשה לבני קרף ופי לא נכו בה עלמא ואין להם שום
חלק בה, רק לבני העיר בעצמם, או גם להנותן יש בה כח אם שר לעצמו בה
שום נחת כמסיפא, ולפיכך נמכרת, מה שאין כן לדין דמוחזקין בשיטת ה"ט
פוסקים דבקרף אפילו בעי בעצמם בלא סיוע מעלמא, נמי יש לכלי עלמא חלק
בה, דמסתמא הקדשה גם אדעתא דכלי עלמא, אם-כ"פ אפשר הוא הדין בודרו זה
היחיד הקדש בית הכנסת לבני העיר: אם הם בני קרף, אפשר דהקדשה גם
אדעתא דכלי עלמא, והו לא מהיג בה מירי דעת הנותן דעת הקהל. דין בית
הכנסת של כרמים. וקצאתי בספר פלתימדי שכתב פ"ן דאמת לדין, עין שם,
וכן משמע קצת מ"ה"ח לשה"ש דהשוכת מ"ה"ש דהוא סיפן ז, עין שם, אלא
דלפי זה קצ"ה ח"ט"א ב"ה יותר מורי, ויותר מסתמא לומר דבכנה סתם ט"ב
ר"ט"א, ובכל ענין יש לה סדר ב"ה, דאם אסור בבית הכנסת שרפים בונים
דמקדשים אותו לכלי עלמא, לא אסור בודרו לנותן מסנה לצבור ודע מלא
שום שיעור שלא כן להחליט להם לגמרי, רק שפי בו כח גם לכלי עלמא, דזה לא
מסתמא כלל; וגם אי אפשר לומר דמשבא ל"ד בני הקרף מפליא נהדרש גם
לכלי עלמא ומסתמא מתרעים הם ב"ה, והא כבר כתב בהשוכת מ"ה"ש גמ' דמין
דדוקא בשעת בגנו אמרנן פ"ן משום דמסתמא בגו אדעת פ"ן, אבל אי בודרו לש
דלא כתב בשעת בגנו כלל, לא אמרנן דהקדש מפליא לאתר הבגנו אף-על-גב
שרפים מבני עלמא באים לחולקו להחלול, וכמו שהעמקנו במשנה ברורה סעיף
קטן לג, והוא הדין בודרו ודע, וכן נוטה לשון הגר"א בבאורי סעיף קטן כד וכה
המענין בו, ומכל מקום צריך דעת פנה: * וכל זה וכו'. אב"ט גמ' דפירשט
במשנה ברורה, ושל כרמים, אפילו כגאו אחרת מקום אסורים לקור הראשונה, פ"ן
כתב הסגן אברהם. אבל כל זה הוא רק לשויתו, עין שם, אבל להשוויון וסיעתו
שהבאתי במשנה ברורה סעיף קטן מא אין שום ראיה לזה: * אסור למכור. ע"ג
במשנה ברורה, דלקנות מנה קדשה מסנה פטר ונתיב בכפרים ודקא, וכמו
שכתב הסגן אברהם, וקחאי נהא כתב לקנות בסעיף יג סעיף קטן לג, וע"ג

שער הציון

(לד) סגן אברהם ואלהי רבה ונחלת צבי: (לס) ר"ן: (ט) סגן אברהם: (מ) פ"ן איחא בחישי הרמב"ן פ"ק בני העיר והרמב"א והר"ן. וע"ג
בפריימריים שהתעורר מלשון הרמב"ם דמשמע להפוך, וזלמן נאריך פנה אריה: (לב) סגן אברהם בשם הר"ן. ולא השתמתי סוף דברי, דלמאן בסימן קט
סעיף ו בהג"ה סתם הרמב"ם דהספיק שלנו אין לו דין משמישי קדשה: (לז) אבל שלא להוריד הדמים מקדשה מטר בכפרים, וכן בפרקים לדעת הסופר על
די הגבאי לבר: (מ) פריימריים: (מא) משאח בגמין וקנסת הגדולה ואלהי רבה, דלא כסגן אברהם:

מילואים

הלכות בית הכנסת סימן קננ

המשך מעמוד לו

וראיל להיכנס לבית הכנסת ולדעתו הוקדש והוא אינו מסכים למסירה.

טעם נוסף כתב בביה"ל להלן (ד"ה יחיד) בשם האור זרוע, שבבית כנסת של כרכים מסתמא גם אנשים מעלמא נתנו להוצאות הבנין, אך ראה שם שאנו פוסקים כפי הטעם שמובא כאן, וגם אם בנו את בית הכנסת בעצמם בלא סיוע מעלמא, אפילו הכי לכל העולם יש חלק בו ואינם יכולים למוכרו, משום שמן הסתם הקדישוהו לכל העולם.

[משנ"ב ס"ק כו]

אָפּלוּ אוֹתָם אֲתָרִים אֵינָם מְסַפְּקִים אֲתָרֶךָ פְּמִינָה, מְקָר לְמִקְרָה³⁶.

36) אבל לענין בני הכפר עצמו, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' יג) שאף כשרק חלק מהמתפללים תרמו לבניינו, מ"מ מכירתו תלויה בהסכמת כל בני הכפר, הואיל ונבנה על דעת כל המתפללים הרגילים להיכנס בו.

[ביה"ל ד"ה והוא הדין אם מנח]

וְקָשׁוּט דְכָל הַשְּׂבָעָה צְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּצַת הַמִּכְרָה³⁷.

37) ובטעם הדבר שלא מספיק רובם, כתב הסמ"ע (ח"מ סי' יח ס"ק ד) לענין בית דין, שאפילו אם חסר אחד מהם, יתכן שהיה מראה טעם הפוך ממה שהסכימו הרוב, והיו כולם מודים לו ומשנים את דעתם.

34) ובית כנסת שמתפללים בו אנשים ממקומות רבים, אולם אין דרכם לשהות בעיר אלא זמן מועט, כתב בשו"ת פני יהושע (ארי"ח סי' ז, הובא בשערי תשובה סי' א) שאינו נחשב בבית כנסת של כרכים, משום שכך הוא מקום שבו שוהים אנשים זמן רב, כגון אותם מקומות שיש בהם ירדדים ושוהים בהם אנשים כחצי שנה או יותר, וכן כתב הערוך השלחן (סכ"ד) ששברים ושבים שאינם יושבים קבועה בעיר [וגם אינם מתקבצים אליה תדיר כגון לסחורה], אין להם שייכות עם בית הכנסת שבעיר, משום שלא נבנה על דעתם ולא נקרא של כרכים על ידם. והוסיף, שלפי זה מעטים בזמן הזה בני כנסת שדינם ככרכים לענין זה. [וראה שו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כח) שכתב, שגם לדברי הפני יהושע בודי הכנסת בירושלים דאי דינם כשל כרכים, וראה משנת יוסף (סי' לח) שכותתו רק לבתי הכנסת החשובים, וראה גם בספר צדקה ומשפט (להגרי"י בלוי פ"ד הע' לג)]. ובשו"ת חתם סופר (ארי"ח סי' לא) חלק על כך, והוסיף בשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ח סי' עב), שעל כל בית כנסת בכל קהילה נאה היה חושש החתם סופר שמוא דינו בבית הכנסת של כרכים שאין רשות למוכרו. ובשו"ת מהר"י"ן דושינסקי (ח"א סי' טז) כתב, שמין שלשית הרמב"ן קדושת בית הכנסת היא מן התורה, יש להחמיר בזה מספק.

35) ולקמן (סי' לג) כתב שעל דעת הרגילים להיכנס בבית הכנסת בנאותה, וחוששים שמא יש אחד בסוף העולם שהיה סמוך לעיר הזו

הלכות בית הכנסת סימן קננ

המשך מעמוד 72

שלמה ח"ב סי' ד אות יט ד"ה ומ"מ) שכשיש עוד ספיקות בדבר, בוודאי יש להקל ולסמוך על כך שיש בכוחם למוכרו. וראה גם בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ו סי' יד אות י) לענין בתי הכנסת בהם כל ההחלטות תלויות רק בחברים הרשומים, שגם בכרכים ממש יש לבית הכנסת דין של כפרים.

[ביה"ל ד"ה שבאים]

דְּבִיתֵיהֶם יְכוּלִים לְמַכְרָה⁴⁸.

48) מבואר במב"ש שם (ח"ב סי' כח), שההיתר הוא למוכרו חלק מבית הקברות למשפחה שאינה מבני הקהילה כדי שיוכלו לקבור שם הם ורעם, וכמו שמותר למוכרו בית כנסת לאנשים אחרים כמבואר במשנ"ב ס"ק לד, ובפרט שאינו מוכר את כל בית הקברות.

בביה"ל (שם, ולקמן סי' קנ"ג סי' ד"ה תשמישי) שכתב סברא אחרת בטעם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, שהוא משום שמסתמא כולם מקדישים על דעתם, והרי זה הקדש על תנאי.

[ביה"ל ד"ה אבל]

כי פִּאָרְצוּתֵינוּ אֵין לְסַפְּקוּסֵים פִּחַ נָה, בְּמִקְרָה⁴⁷.

47) ובית כנסת בזמנינו שנבנה על ידי עמותה חוקית, כתב בספר צדקה ומשפט (להגרי"י בלוי פ"ד הע' לג) שמסתבר שאף לדברי הביה"ל כאן חברי העמותה ומנהליה יכולים למוכרו את בית הכנסת אפילו אם הוא בית כנסת של כרכים, כיון שעל דעתם נבנה בית הכנסת, וגם יש למעשיהם תוקף על פי חוקי המדינה, וכן לענין בית כנסת הרשום בטאבו על שם אגודה שיתופית, כתב הגר"שז אייערבך (שו"ת מנחת

הלכות בית הכנסת סימן קננ

המשך מעמוד לח

הקהל, ומסיר מניעת פריה ורביה, וראה עוד (שם, ובארי"ח ח"ג סי' כז) מה שכתב בזה.

[משנ"ב ס"ק נט]

הַשְּׂעָם, דְּעֵל שְׁלוֹ יֵשׁ לוֹ כֹּחַ פְּשָׁעָה טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר בְּשֵׁל צְבוּר, דְּמִתָּר לְהוֹצִיא עַל-יְדֵי מְכִינָה זֶה הַדְּמִים לְקַל מֵהַשְּׂעָרִים⁷⁴.

74) ולענין בתי מדרש של צדיקים בזמנינו, כתבו בשו"ת חברי חיים (ח"מ סי' לב) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כג אות א) שנושבים של יחיד, כי נתנו את הכסף על דעת הצדיקים. והוסיף השבט הלוי (שם), שבזמנינו רוב בתי הכנסת ובתי המדרש הם כשל יחיד.

שאף אם אין אפשרות לסלק את הקדושה מבית הכנסת, מ"מ מותר לעשות שם מקוה, כי כדי להציל נשים רבות מאיסור חמור, מוטב לעבור על איסור קטן, אף על פי שהוא דין בשו"ע. והוסיף, שיעשו מחיצה במקום שבו היה ארון הקודש, ויבנו את המקוה בשאר השטח שבו היה בית הכנסת, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א סי' נא ע"א), וביאר שהרי מצינו בסוטה שהתירה התורה למחות את שם ה' שנכתב בקדושה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו אף שהוא איסור מן התורה וגם יש בזה זלזול יותר גדול בכבוד ה', וכל שכן שמותר לזלזל בקדושת בית הכנסת שאסור רק מדרבנן כדי לבנות מקוה שגם כן עושה שלום בין איש לאשתו, ומונע תקלה מכל

